

מטעמי תורת זילים

פרשת בהר בחוקותי – איסור ריבית

ה' יתברך ציוה על איסור לקיחת ריבית שנאמר "וכי ימוך אחיך וקמה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: אל תקח מאתו נשך ותריבית וקראת מאלקיך וחי אחיך עמך: את פספס לא תתן לו בנשך ובמריבית לא תתן אכלך" (ויקרא כה, לה – לח). ועוד הוסיף לצוות "לא תשניך לאחיד נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר נשך" (דברים כג, ט) כאשר חמש לשונות של נשך מוזכרים בפסוק כנגד כל המעורבים – המלוה הלווה הערב ושני העדים – שכולם נענשים על ההלוואה בריבית (יספר חסידים בסוף סימן תקלב. ראה גמי בבא מציעא דף עה ע"ב).

ויש להבין, מדוע הקב"ה אסר על עם ישראל לקחת ריבית בעבור הלוואת כסף? ומה עונשו של אדם העובר על איסור זה?

לקיחת ריבית בעולם הזה גורמת לנחש הרוחני להיכנס בגבול הקדושה

הריבית נקראת בתורה בלשון "נשך" (ויקרא כה, לו) משום שכאשר אדם לוקח מהעני ריבית הוא הולך 'ונושך' אותו מעט מעט עד שמכלה את ממונו של העני (רי' משה דוד וואלי (הרמ"ד) תלמיד חבר לרמח"ל דברים כג פרשת כי תצא ד"ה לא תשיך לאחיד), כפי שארס נשיכת נחש מתרבה בגוף האדם (פירוש הרוקח' פרשת כי תצא דברים כג, ט) עד שמגיע ללבו (יטעמי המצות' לרבינו מנחם הבבלי מצות לא תעשה אות מ). וזה גם טעם לשון הצווי "לא תשיך" (דברים כג, ט) שהוא כמו נחש הנושך (ספר 'מאה שערים' המיוחס לרקנאטי שער ששה ושמונים ד"ה ועל דרך האמת). ועוד התורה קראה לריבית בשם "נשך" (ויקרא כה, לו) על מנת לרמוז כי האדם תופס את אומנתו של 'הנחש' הרוחני שהיא דרגת טומאה הנושכת ומכלה (הרמ"ד וואלי' פרשת כי תצא ד"ה לא תשיך לאחיד).

כאשר מקיימים מצות הלוואה בין המלוה ללווה או שפורעים חוב, גורמים לשפע בעולמות העליונים שאת עיקרו מקבלת השכינה על מנת לזון את הטהורים והקדושים, ורק מעט חיות בצמצום גדול מגיע לכוחות 'הרעים'. אך אם הלווה נותן תוספת על ההלוואה בעת פריעת חובו, הוא גורם ליובש גדול בשפע הזה וגורם ש'החיצונים' יונקים גם מעיקר השפע (יאוצר החיים' לאדמו"ר מקומרנא מצוה שד"מ ד"ה ואזהרות המלוה). ורמז לכך שהשפע ניתן בזה לחיצונים, הוא כי הס"מ ואשתו הלילי בשמם המלא עם הכולל יוצא גמטריא של התיבה 'רבי' – ללמד שעל ידי איסור ריבית ניתן כוח לו ולאשתו (עפ"י 'פני דוד' להחיד"א פרשת בהר בחקתי אות ט ד"ה ויראה במ"ש הגי').

על ידי הריבית הגשמית 'הנחש' הרוחני שהיה תחת עקב הקדושה נשמת מתחת העקב ויוצא ו"נושך" את גוף הקדושה ומכניס בו את ארסו הרוחני, בדומה לארס של נחש גשמי המתפשט מן העקב לכל הגוף (הרמ"ד וואלי ספר הליקוטים א' בחלק 'ליקוטים מקבילים' בנושא 'סוד הענין שהריבית נקרא נשך'). דבר זה נחשב ללוקח הריבית ככפירה באלוקי ישראל לפי שמכניס את 'הכופרים' בתוך גבול הקדושה. ובעבור זה חייבים באיסור זה גם כל מי שנטפל לעבירה החמורה הזאת שהם המלוה, הערב, העדים (הרמ"ד וואלי ספר הליקוטים א' בחלק 'נושאים שונים' בנושא 'סוד איסור נשך') וגם הלווה עמהם.

אם הלווה הוא עני הרי זה סימן שהשפע הרוחני חסר מהנשמה שלו בעבור איזה פגם שתלוי בה, ונשמתו רעבה וחשוכה. ועל מנת שאותה נשמה לא תיפול לגמרי ביד העניות שהוא בסוד הסטרא אחרא, צריכים חבריו בני ישראל לתת לה מן השפע שלהם בתורת הלוואה שהרי כל ישראל ערבים זה לזה גם למעלה באילן הנשמות, וכפי שנאמר "וכי ימוך אחיך וקמה ידו עמך והחזקת בו" (ויקרא כה, לה). אבל כאשר לוקחים עם הלוואה גם נשך, אזי אדרבא מקלקלים יותר ממה שחושבים לתקן שהרי הנשך הוא סוד 'הנחש' הנושך וממית, ובזה למעשה מוסיפים טומאה לטומאתו של העני. עד שבאופן זה, נוח לאותו הלווה ליפול בידי העניות ולהתפרנס מן הצדקה מאשר לטמא את גבול הקדושה בסוד הנשך (הרמ"ד וואלי ספר הליקוטים א' בחלק 'נושאים שונים' בנושא 'סוד איסור נשך').

כשם שהנחש לא מתרפא לעתיד לבוא כך גם המלוה בריבית לא יחיה בעולם הבא

מי שחי בעולם הזה ולקח ריבית אין מלאך אחד בשמים שמלמד עליו זכות (ישמות רבה' לא, יד) והוא לא יחיה לעולם הבא (ישמות רבה' לא אות ו, תוס' גמי סוטה דף ה ע"א ד"ה כל אדם) לכן 'נשך' הוא גמטריא התיבות 'זה נחש', ללמד שכשם שהנחש לא יתרפא לעתיד לבוא והעפר ימשיך להיות לחמו שנאמר "וּנְחַשׁ עֶפֶר לְחָמוֹ" (ישעיה סה, כה) (ראה 'בראשית רבה' כ, ה) כך גם לוקח הריבית לא יחיה (יבעל הטורים ויקרא כה פסוק לו, 'פירוש הרוקח' ויקרא כה, לו) וכפי שאמר הנביא "בְּנֶשֶׁךְ נָתַן וּתְרִיבִית לְקַח וְחַי לֹא יִחְיֶה" (יחזקאל יח, יג). וכן נרמז הדבר גם בסמיכות הפסוקים "וְחַי עִמָּךְ: אֶל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית" (ויקרא כה, לה – לו) ('פירוש הרוקח' ויקרא כה, לו).

ועל כך אמר דוד המלך, שעל מנת לזכות לעולם הבא שנאמר בו "מִזְמוֹר לְדָוִד ה' מִי יִגְוֹר בְּאַהֲלָהָּ מִי יִשְׁכֵּן בְּהַר קְדֻשָּׁהּ" (תהלים טו, א) צריך לקיים קודם בעולם הזה "בְּסֶפֶד לֹא נִתַּן בְּנִשְׁוֹתָהּ" (תהלים טו, ה) שאם לא כן הוא לא יקום בתחיית המתים וממילא לא יזכה לעולם הבא (יחזקאל דוד' על התהלים מזמור טו ד"ה הנה אמרתי שמי). וכן נרמז הדבר גם בפסוק "וּבְמִרְבֵּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָהּ" (ויקרא כה, לו), **כי מִרְבֵּית" הוא אותיות 'מר-בית', ללמד שאם אדם נותן לאחר את אוכלו ב'מרבית' כלומר בריבית, אזי הוא מכניס את המרמות בביתו כי נגזר עליו שאין לו תחייה לעולם והמוות יאחוז בו אחיזה עולמית** (הרמ"ד וואלי ויקרא כה עה"פ ובמרבית לא תתן אכלך").

עונש זה שלא לקום בתחיית המתים הוא מדה כנגד מדה, לפי שהמלוה בריבית 'נשך' את חברו כנחש על ידי שלקח ממנו ריבית (מגלה צפונות! למחבר 'שבט מוסרי' חלק ב' פרשת בהר ד"ה הנה באמת בכל מצוה) **שהתפשט בכל ממנו** (סמוכים לעד' פרשת בהר ד"ה עוד נראה לפרש מה כתיב) **עד "שהמית" אותו בעניונו** (ספר 'מאה שערים' המיוחס לרקנאטי שער ששה ושמונים ד"ה ועל דרך האמת), **כמו נחש שנושך באבר אחד ומתפשט ארסו בכל האברים** (סמוכים לעד' פרשת בהר ד"ה עוד נראה לפרש) **וממית אותו מנשיכתו** (ספר 'מאה שערים' המיוחס לרקנאטי שער ששה ושמונים ד"ה ועל דרך האמת) **לכן גם המלוה בריבית לא יחיה בעת תחיית המתים ולעולם גופו יהיה 'עפר', שזהו לחמו של הנחש שנאמר "וְנִחַש עֵפֶר לְחֻמוֹ"** (ישעיה סה, כה) (מגלה צפונות! חלק ב' פרשת בהר ד"ה הנה באמת).

והתרבו האזהרות על מצות הריבית יותר ממצוות אחרות לפי שזה נוגע לכבוד אלהותו יתברך. והטעם לכך משום שכאשר יגיע עת תחיית המתים כל המתים יקומו עם המומים הגופניים שהיו להם בשעה שמתו על מנת שיכירום אחרים ויידעו שאלו הם שמתו ועתה שבו וקמו לתחייה, ואחר כך ירפאם ה' יתברך. **וכראות אותו הדור שקמו כולם למעט אחד שלא קם לתחייה, הם לא יידעו שהוא בעוון הריבית אלא יחשבו מחשבות חס וחלילה כאילו יש שתי רשויות, וכביכול חלילה אין לו יתברך כוח להחיותו לפי שאותו האיש הוא מרשותו של 'אחר'.** לכן הוכפלו אזהרות איסור הריבית כדי שיזהרו בה מאוד מאוד כי פגם גדול נעשה בעבורה שעתיד להיוולד מזה כפירה (מגלה צפונות! למחבר 'שבט מוסרי' חלק ב' פרשת בהר ד"ה הנה באמת בכל מצוה ועיי"ש).

המלוה בריבית לא יקום בתחיית המתים כי כלה ממנו חלק רוחני שמקיימו

כאשר אדם נפטר, נשאר חלק מהנפש שלו עם הגוף (יעץ חיים' להאר"י ז"ל שער יח פרק א ד"ה ואל תתמה) **והיא שורה בתוך עצמותו ונקראת 'הבלא דגרמי'.** על ידי חלק רוחני זה המתים מדברים ומספרים זה עם זה (ראה גמ' ברכות דף יח ע"ב) (ספר הליקוטים' להאר"י ז"ל פרשת משפטים סימן כב על הפסוק 'לא תשיך לאחיך') **ויש למת חיות להתקיים עד לעת תחיית המתים** (יעץ חיים' שער יח פרק א ד"ה והנה כמו שגוף), **וגם לקום לתחייה על ידה** (יעץ חיים' שער יח פרק א ד"ה ואל תתמה, 'ספר הליקוטים' להאר"י ז"ל פרשת משפטים סימן כב על הפסוק 'לא תשיך לאחיך'). **ואם אין לאדם את לחלוחית החיות הזאת הוא לא יוכל לקום בתחיית המתים** (יגולל אור' לר' מאיר ביקיאים בערכי הכינויים אות ה), **ועל זה נאמר "וְנִחַח ה' תְּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצְחוֹת נַפְשָׁהּ וְעַצְמוֹתֶיהָ יַחְלִיץ וְהָיִיתָ כְּגֹן רֶוַח וְכַמוֹצָא מִים אֲשֶׁר לֹא יִכָּבְּוּ מִיָּמֶיךָ"** (ישעיה נח, יא) **כלומר שעל ידי הלחלוחית אשר נכנסה בעצמות "לא יִכָּבְּוּ מִיָּמֶיךָ" ויקום האדם בתחיית המתים** (יעץ חיים' שער יח פרק א ד"ה ואל תתמה). (להרחבה בענין תחיית המתים ראה מאמרניו לפרשת האזינו – 'תחיית המתים').

החלק של ה'הבלא דגרמי' ממשיך לקבל שפע רוחני מהעת שהאדם נקבר (עפ"י 'יערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק ב' דרוש ה' ד"ה אבל יובן וד"ה אם כן זה), **לפי שכאשר בני אדם מתים הם נמסרים בידי שר רוחני הנקרא 'דומה', שהוא ממונה על שוכני עפר ובידו פנקסי כל הצדיקים והחבורות של החסידים השוכנים בעפר** (זוהר פרשת חיי שרה דף קכד ע"א ד"ה 'אמר רבי ייסא' מדרש הנעלם). **ובעת שהמתים בידו הוא נותן מהשפע שלו, כפי מה שקיבל מה' יתברך, אל אותו 'הבלא דגרמי' שלהם על מנת שיהיה להם חיבור עם חלקי הנפש והרוח, ועל ידי כך יש בהם את 'הרוח' לחיות ולקום בעת תחיית המתים.** **ועתיד הקב"ה לפרוע לשר דומה בעבור מה שהוא מלוה לגופות 'בהבלא דגרמי'. אך אותו האיש שלא רצה להלוות בעולם הזה בחינם, הרי שאף השר דומה אינו מלוה לו שפע ואז ה'הבלא דגרמי' שלו מת גווע וכלה, ואין לאותו האיש קימה בעת תחיית המתים** (יערות דבש' חלק ב' דרוש ה' ד"ה אבל יובן וד"ה אם כן זה) **שהרי אם לא נשאר במת אותה לחלוחית רוחנית הנקראת 'הבלא דגרמי' הוא לא יכול לקום בתחיית המתים** (יעץ חיים' שער יח פרק א ד"ה והנה כמו שגוף).

לכן בני אדם שהלוו בריבית אינם קמים לעתיד לבוא בעת תחיית המתים, כי אותו העוון שלהם גרם שמסתלק רוחניות המלחלח את עצמותיהם בקבר והן נשארות יבשות, ושוב אינם יכולים לחיות (יעץ חיים' שער יח פרק א ד"ה והנה כמו שגוף, 'ערכי הכינויים' להרמ"ז סימן קט לחילת אות ה) **בעת תחיית המתים** (ספר הליקוטים' להאר"י ז"ל פרשת משפטים סימן כב על הפסוק 'לא תשיך לאחיך'). **וגם זה מדה כנגד מדה ממש, כמו שאותו המת הלוח בריבית וכילה את חברו מנכסיו, כך מכלים ממנו את אותו 'הבלא דגרמי' שנשאר בבית הקברות ושעל ידו יש את קשר התחייה למת** (הרמ"ד וואלי דברים כג פרשת כי תצא ד"ה לנכרי תשיך). **לכן אסור לקחת הלוואה בריבית גם מיהודי מומר** (ראה שו"ע יו"ד קנט, ב) **כדי שאם יחזור בתשובה הוא יוכל לקום בתחיית המתים** (יקרבן שבת' לר' בצלאל הדרשן פרק ב סימן ד ד"ה וגם מטעם).

איש אחד לא קם בתחיית המתים של יחזקאל הנביא כיון שהיה מלוה בריבית

כאשר יחזקאל הנביא יצא לבקעת דורא וראה שם עצמות יבשות (פרקי דרבי אליעזר' פרק לג ד"ה רבי פנחס), הוא התנבא עליהן שיקומו לתחייה ואמר "כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לְעַצְמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אָנִי מְבִיא בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם: וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גְּדִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בְּשָׁר וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי אָנִי ה'" (יחזקאל לו, ה – ו) (פרקי דרבי אליעזר' פרק לג ד"ה רבי פנחס). **וכך באמצעות**

הנבואה שהתנבא יחזקאל נמשכו הכוחות הרוחניים אל ה'הבלא דגרמי' שבעצמות המתים שהיו בבקעה (הרמ"ד וואלי ספר יחזקאל פרק לו, ד) ועמדו שם כל המתים שבבקעה "על רגליהם חיל גדול מאד מאד" (יחזקאל לו, ז) ששים ריבוא אנשים. אמנם מת אחד לא קם לתחיה, וכששאל הנביא מה טיבו של אדם זה ענה לו ה' כי הוא היה מלוה בריבית בחייו (פרקי דרבי אליעזר: פרק לג ד"ה רבי פנחס, 'ילקוט שמעוני' ספר יחזקאל רמז עשה) (להרחבה בנושא תחיית המתים בימי של יחזקאל הנביא ראה מאמרנו לפרשת האזינו – 'תחיית המתים').

אותו האיש לא קם לתחיה לפי שעצמות גופו היו יבשות בלי לחלוחית מחמת עון 'הנשך' שחטא בחייו ושגרם כי יאבד ממנו ה'הבלא דגרמי', וממילא לא היה לו שום חיות כדי לקום בתחיית המתים. וזה מה שאמר ה' ליחזקאל בנבואה "בְּנֶשֶׁךְ נָתַן וְתִרְבִּית לָקַח וְחֵי לֹא יִחְיֶה" (יחזקאל יח, יג) (נעץ חיים' להאר"י ז"ל שער יח פרק א ד"ה ואל תתמה, 'ספר הליקוטים' להאר"י ז"ל פרשת משפטים סימן כב על הפסוק 'לא תשיך לאחיד'), כלומר "וְחֵי לֹא יִחְיֶה" הוא אותו האיש שלא קם בתחיה שעשה יחזקאל בבקעת דורא, וכן גם לעתיד לבוא הוא "לֹא יִחְיֶה" בעת תחיית המתים (שפתי כהן על התורה' לר' מרדכי כהן מתלמידי תלמידי של האר"י ז"ל פרשת כי תצא ד"ה ובפרק איזהו נשך). **ודבר זה הוא מדה כנגד מדה, שלוקח הריבית לא קיים "אל תקח מאתו נשך ותריבית ויראת מאלקיך וחי אחיך עמך"** (ויקרא כה, לו) **לכן גם הוא לא יחיה בתחיית המתים** (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד חלק הפטרת פרשת בא ד"ה מ"ש ז"ל שאחד מאותם ההרוגים, 'זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר א' פרק צז דף רסח ד"ה 'ויפה א"י בשם החיד"א). אך אם היה נזהר בזה הוא היה חי שנאמר "וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ" (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד הפטרת פרשת בא ד"ה מ"ש ז"ל שאחד מאותם ההרוגים).

ועוד הוא מדה כנגד מדה, כי ה'עני' חשוב כמת והיה בידו של זה להלוותו בחינים, ודבר זה היה נחשב לו כ'תחיית המתים'. אך היות שלא רצה לכן הוא לא יקום בתחיית המתים האמיתית ('זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר א' פרק צז דף רסח ד"ה 'ויפה א"י'). המקרה של אותו האיש שלא קם בתחיית המתים של יחזקאל הנביא, היה סימן לבני ישראל להיות זהירים מאוד ולא לקחת ריבית (ולב אריה' פרשת בהר אות יז ד"ה ושמה תאמר). ועוד למדו מהמקרה הזה כי האיסור הזה יותר מכל העבירות שבתורה, שהרי בין אותם המתים שהחיה יחזקאל היו גם בני אדם שלא היה בהם אפילו לחלוחית של מצוה ולא עוד אלא היה בידם עוון שחיפו את ההיכל במקדש בציורים של שקצים ורמשים (ראה גמ' סנהדרין דף צב ע"ב ורש"י שם ד"ה שחיפו להיכל), ואף על פי כן הם חיו בעת תחיית המתים של יחזקאל הנביא. אבל לעומתם אותו אחד שנתן כסף בריבית לא חי, לכן הוא יותר גרוע מן הכל (יכסא דוד' להחיד"א דרוש יג ד"ה ומן האמור את שגלוי).

נכסיו של המלוה בריבית מתמוטטים ואינם עולים לעולם

כנגד מה שארס הנחש נכנס מהנושך אל איבריו וגידיו של הנשך, כך גם עונש האיסור נכנס בממונו של מלוה הריבית (ירבינו בחיי' דברים כג, כ). **לכן כל אותם שיש בידם מממונו של לוקח הריבית לעולם לא יצליחו** (יספר חסידים' סימן תתרה), **שממונו של המלוה בריבית כלה** (יספר חסידים' סימן תתרה). ואף אם תחילתו טוב הרי שסופו לא יהיה טוב, ובסוף ירד מנכסיו (פירוש קדמוני' על ספר חסידים סימן תתרה) **על ידי שנכסיו יתמוטטו ושוב לא יעלו** (בבא מציעא דף עא ע"א, 'ילקוט שמעוני' תהלים טו בסוף תרסה). וגם זה מדה כנגד מדה, שהוא חשב כי שיג ושיח לו להרבות הונו לפיכך נכסיו יתמוטטו (יכסא דוד' להחיד"א דרוש יג ד"ה ואפשר לומר הטעם). ובאחריתו הריבית אף מכלה אותו את כל עציו ואבניו ('אלה המצוות' לר' משה חאגיז דף מ סימן סח).

לכן ראוי לבעל נפש להתרחק בכל כוחו מכל ענין שיש בו הערמת ריבית. וכל המחזיר ומבקש צדדים ליטול ריבית מישראל, הרי שסופו להתרושש. וגם אם יש לאדם רק פרוטה אחת של ריבית בידו היא תגרום לו לאבד כמה אוצרות של ממון (יעיר מקלטי' פרשת בהר אות שלט), אפילו אם הרוויח את ממונו בזיעת אפו ועשהו במשפט (ידבק מאח' לר' אברהם חמוי מערכת ר' אות ה). וממון זה מביא לכך שאין ביתו של אדם זה מזומן לברכה. ובעוונות עין רואה ואוזן שומעת על כמה בתים מלאים עושר וכבוד שפתאום באו למקרה ופגע והיו לשמה כרגע, עד שממש ניכר בחוש הראות שהתמוטטו שלא כדרך הטבע – וכל זה מחמת שהם מאנו לדעת ולהאמין בתורה ולקחו ריבית. וזה העונש בעולם הזה מלבד העונש בעולם הבא, ועל כולם שאינו קם בתחיית המתים (יכסא דוד' להחיד"א דרוש יג ד"ה ולפי' מלוה בריבית).

בביתו של עובדיה לא יכלה לחול הברכה כי הוא בחייו לווה בריבית

עובדיה היה ירא ה' מאוד ובשעה שראה כי הורגים את נביאי ה' הוא החביא מאה נביאים במערות שנאמר "וַיְהִי בְּהַכְרֵית אֵיזֶבֶל אֶת נְבִיאֵי ה' וַיִּקַּח לְבַדְיָהוּ מֵאֶה נְבִיאִים וַיַּחְבֵּאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בְּמַעְרָה וְכָל־לֶפְלָם לָחֶם וְנָמִים" (מלכים א' יח, ד). ועל מנת לפרנסם הוא נאלץ להלוות בריבית מיהורם מלך ישראל בנו של אחאב (ישמות רבה' פרק לא אות ד, 'מדרש תנחומא' פרשת משפטים אות ט). וכאשר נפטר עובדיה נשאר חוב גדול ליהורם, ואז שלח יהורם שליחים לקחת את שני בניה של אשת עובדיה בעבור החוב. אשת עובדיה צעקה לאלישע הנביא שיושיע אותה שנאמר "וַאֲשֶׁה אֶחַת מְנַשֵּׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע לֵאמֹר עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבָדְךָ הִיָּה יָרָא אֶת ה' וְהִנְשָׂה בָּא לְקַחְתָּ אֶת שְׁנֵי יְלָדָיו לֹא לְעַבְדִּים" (מלכים ב' ד, א) (רש"י מלכים ב' ד, א).

אלישע צפה וידע שאף כי עובדיה הציל נפשות מכל מקום נכסיו אינם מקבלים ברכה לפי שלוה בריבית. שכשם שנכסיו המלוה מתמוטטים כן גם נכסיו הלווה. לכן ענה לה "מָה אֲנִי עֹשֶׂה לָךְ" (מלכים ב' ד, ב) כלומר שאף כי כוונתו של עובדיה היתה לשם

שמים הרי שנכסיו וביתו לא ראויים לברכה. אבל עם זאת הוסיף ואמר לה "הַגִּידִי לִי מָה יֵשׁ לָךְ בְּבֵיתְךָ" (מלכים ב' ד, ב) **כלומר ששאל אם יש לה משהו משלה בבית ממעשי ידיה שעליו תחול הברכה. וענתה לו כי יש לה דבר משלה והוא כלי עם שמן בתוכו שנאמר "וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְתֶיךָ כֵּל בְּבֵיתְךָ כִּי אִם אֶסוּף שֶׁמֶן"** (מלכים ב' ד, ב). והיה נחשב ברשותה לפי שכלי תשמישה הקטנים של האשה הם ברשותה (ראה גמ' גיטין דף ע"ח ע"א) ועל כן היה ראוי לברכה. ואז ציוה אותה אלישע "לְכִי שְׁאֲלִי לָךְ פְּלִים מִן הַחוּץ מֵאֵת פֶּל שֶׁכָּנִיף פְּלִים רַקִּים אֶל תַּמְעִיטֶיךָ" (מלכים ב' ד, ג) **כלומר שאף אם יש לה כלים וחביות בבית שלא תשתמש בהם כלל, אלא דווקא בכלים מחוץ לבית** (ראש דוד' להחיד"א פרשת חיי שרה ד"ה 'ומהר"ימט פירש בהמשך' בשם מהר"ימ"ט בנו של המב"ט).

ועוד ציוה אותה אלישע שכאשר יתמלאו הכלים מאסוך השמן, שהיא לא תניח את הכלים המתמלאים מהברכה של השמן על קרקע הבית אלא שיהיו הכלים קולטים את השמן באויר ואז "וְהִמְלֵא תְּסִיעֶיךָ" (מלכים ב' ד, ד) **לפי שאין הבית הזה שהוא מקום רשות בעלה ראוי לברכה** (ראש דוד' להחיד"א פרשת חיי שרה ד"ה 'ומהר"ימט פירש בהמשך' בשם מהר"ימט). אמנם אחרי שכבר התמלאו הכלים, אשת עובדיה חששה לשלם את חוב הריבית ליהורם מאותו השמן, שהרי איסור הריבית חל בין ללוקח ובין לנותן, והיא באה לשאול על כך את אלישע הנביא כפי שנאמר עליה "וַתֵּבֵא וַתִּגְדַּל לְאִישׁ הָאֱלֹקִים" (מלכים ב' ד, ז) (יחוט של חסדי' לבעל 'שבת מוסרי' הפטרת וירא ד"ה אמנם נראה לו).

אלישע השיב לה שתשלם את החוב מכל וכל ואף את הריבית שנאמר "וַיֹּאמֶר לְכִי מִכְרִי אֶת הַשֶּׁמֶן וְשְׁלַמִי אֶת נְשֶׁיךָ וְאֶת וַבְּנֶיךָ וְתִחְיִי בְּנוֹתֶיךָ" (מלכים ב' ד, ז), **לפי שסוף סוף לא היא לקחה את הכסף וגם בעלה לקח אותו לדבר מצוה להחיות עם רב** (יחוט של חסדי' על התורה לר' אליהו הכהן מחבר ספר 'שבת מוסרי' הפטרת וירא ד"ה אמנם נראה לו). וכעונש על מה שהלוח יהורם בריבית לעובדיה, ה' שלח לו את יהוא שהרג אותו בחץ מקשת כאשר החץ עבר קודם דרך זרועות ידיו ורק אחר כך פגע בלבו – **על מה שפשט את ידיו לקבל את הריבית מעובדיה**. וזהו מה שנאמר "וַיְהִי אִתָּה מְלֵא יָדוֹ בְּקִשְׁת׃ וַיָּדוּ אֶת יְהוֹרָם בֶּן זִרְעִי וַיִּצְאָה הַחֲצִי מִלְּבוֹ וַיִּכְרַע בְּרַכְבוֹ" (מלכים ב' ט, כד). ובזה התקיים ביהורם "בְּנִשְׁפָּךְ נֶתַן וַתִּרְבֵּית לָקַח וְחַי לֹא יִחְיֶה" (יחזקאל יח, ג) ('שמות רבה' פרק לא אות ד, 'מדרש תנחומא' פרשת משפטים אות ט) גם בעולם הזה.

ירחיק האדם ככל יכולתו מאיסור הריבית על ידי שילמד את דיניו

החכם עיניו בראשו ויתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו (הרמ"ד וואלי ספר הליקוטים א' בחלק 'נושאים שונים' בנושא 'סוד איסור נשד') **ולא ילווה מעותיו בריבית לשום אדם שבעולם אפילו לא לגוי על אף שהותר הדבר** (הרמ"ד וואלי תהלים טו אות ה) **מאחר שאין חפץ לקב"ה בריבית, שהרי עוון ריבית חמור מאוד** (כסא דוד' להחיד"א דרוש יג ד"ה רצון הוא עיקר). ועוד יש חשש שמא הממון הזה ישמש ישראלי והגוי הוא רק שליח ונמצא שהוא נכשל ונוטל ריבית מישראל (הרמ"ד וואלי תהלים טו אות ה). ועוד שכל אותם ישראלים הנמצאים בגלות ומלואים בריבית לגוים **לבסוף אינם מצליחים**, לפי שבזמן שישראל כפופים לשר הרוחני של הנוכרים אין לקחת ממנו דבר (יספר פליאה' ד"ה 'יעשה להדביק בדרכיהם הטובים').

ובעונות הרבים עמי הארץ מלואים בריבית ולא יודעים חומר האיסור. ומכיון שהתירו חכמים הלואה בריבית על ידי שטר עסקה' יש בני אדם הסוברים שעם שטר ובלי שטר אחת הוא, ועושים לעצמם הכל כהיתר. וכמה רבו הם פרטי דיני הריבית והאנשים אינם בקיאים בהם ועוברים עליהם ונענשים. **וביניהם 'ריבית קצוצה' ו'אבק ריבית'** (פלא יועץ' ערך רבית ד"ה ידוע) **ואף עשיית טובה למלוה או שאילת שלום אם לא שאל למלוה מעולם – שנחשב לריבית ואסור** (גמ' ירושלמי בבא מציעא פרק ה הלכה ח. וראה שאר דינים בשו"ע יו"ד סימנים קנט - קע"ז). וכן אסורה הלואה של סחורה תמורת החזרת אותה סחורה, אלא אם עושים בדרכים שהתירו חכמים (ראה שו"ע יורה דעה סימן קסב). ואוי לאדם ולנפשו אם אינו נוהר באיסור הגדול הזה איסור הריבית, בין אם הוא אסור מהתורה או מדברי חכמים ('דרך חכמה' למהר"ל פרחוביצר בנתיב כז גול ורבי' דף נד ע"א סוף אות ב).

וכל בעל נפש יכיר שטותו וסמיות עיניו וכל עצמותיו יאחזמו רעד ולא יעשה שום דבר עסק שיש בו ספק קטן של ריבית עד אשר ישאל למורה הוראה, ולא יחוב בדמו ודם זרעו ויאבד נפשו פְּלִיטוֹן חָרוֹץ (כסא דוד' להחיד"א דרוש יג ד"ה ובעל נפש יכיר). **ונכון שכל אדם ירא ה' אשר ירא על ממונו ילך אצל חכם וידרוש לדעת כל דיני הריבית לבל יכשל בעוון ריבית חס ושלום** (פלא יועץ' ערך רבית ד"ה 'ידין גרמא' עיי"ש). **ויזהר מאוד מאוד באיסור ריבית** (דעת חכמה' למהר"ל פרחוביצר פרק ששה עשר ד"ה ועתה נבאר גודל) **ויחרד וילפת לבל תיגע ריבית בממונו יותר מאשר יחרד לבל יגע בשר חזיר ודם במאכלו – לפי שהריבית חמורה יותר** (פלא יועץ' ערך רבית ד"ה 'ידין גרמא' עיי"ש) ועל ידי כך ה' יצילו שלא יכשל לעולם ועד, אמן.

<p>העלון השבועי עם לעילוי נשמת איש החסד אשר בנשד כמה שנים תרים וחופים את העלון הזה ליומי הריבים:</p> <p>עמרים בן אסתר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון השבועי עם לעילוי נשמת הרבנית הנדקת אשת חבר:</p> <p>עליזה בת יפה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון השבועי עם לעילוי נשמת האיש הענו והצנוע אוהב ישראל:</p> <p>ר' עזרא בן שמחה כהן ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>אחרון בן עזיהו ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>יוסף מנחם בן אהרן ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, בריטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>פננה מדין בת מנטה ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>ארלט עליה בת פורטון מסעודה</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>רחל בת גרשון ושרה דוד דוד בן ישי ז"ל ז"ל הנולד ממרים</p>
<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>שירה בת מוריה ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עליזה בת יפה ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>
<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>	<p>העלון עם לעילוי נשמת:</p> <p>עלית בת שירה אושרת ז"ל</p>